

Rijksmonument de Greiner

De Haarlemsche Huishoud- en Industrieschool in het jaar 1935 (NAI fotoarchief)

Voor de uitbreiding die Greiner realiseerde gold het tegendeel. De betonconstructie waarop de nieuwbouw is gebaseerd benutte hij door grote raamvlakken van staal en glas te realiseren. Ramen in de binnenmuren zorgden ervoor dat het daglicht tot diep in het gebouw kon doordringen. De gevelbekleding van terrazzo (uitgewassen granito met ruwe steentjes, in de bouwwereld tegenwoordig 'granitine' genoemd) die hij liet aanbrengen benadrukte het zeker voor die tijd moderne karakter van het gebouw.

Aan de Sneeuvoogtstraat paste Greiner onder het motto 'als je het niet kunt verbergen, benadruk het dan' een veelgebruikte truc toe door de aansluiting op het oude gebouw te markeren met een scheidsmuur die iets naar buiten uitsteekt.

De door Dick Greiner ontworpen uitbreiding was niet alleen qua constructie vernieuwend: met het oog op zo zuinig en doelmatig mogelijk gebruik was zowel de centrale verwarming als de elektrische verlichting in meerdere groepen verdeeld. De bijna driekwart eeuw oude schepping van Greiner, inmiddels aangewezen tot Rijksmonument, is een geslaagde combinatie van twee stromingen in de Nederlandse architectuur: het Nieuwe Bouwen en de Amsterdamse school.

Nieuwbouw van bijna driekwart eeuw oud

Rond 1931 kreeg Dick Greiner, die behoorde tot de tweede generatie architecten van de Amsterdamse School opdracht voor de verbouwing en uitbreiding van de Haarlemsche Huishoud- en Industrieschool (HHIS). Vier jaar later, in mei 1935, kon de nieuwbouw in gebruik.

Over zijn eerste kennismaking met de bestaande, door Van Hamersveld en Roog ontworpen school in het Haarlemse Rozenprieel schreef Greiner in 1935: 'Op een van de meest trieste plekjes werd in Haarlem in 1903 de HHIS gebouwd. Wanneer we het gebouw betraden viel een klamme sfeer op ons. Zon en licht ontbraken er zo goed als geheel.'

Van Hamersveld en Roog (1903). De scheidsmuur aan de Sneeuvoogtstraat

Dick Greiner, oktober 1938.
Collectie Beeldbank Stadsarchief Amsterdam

Dick Greiner (1891-1964)

In het Greinerarchief van het Nederlands Architectuurinstituut in Rotterdam bevindt zich het typoscript van een voordracht van Dick Greiner voor de vrijmetselarij, waarin hij terugkijkt op zijn jeugd en de hindernissen die hij moest overwinnen voordat hij architect werd. Enkele citaten:

'In de avonduren ging ik naar de Avond-Teekenschool, echter zonder eenige steun van mijn ouders, ik moest zelf de cursusgelden betalen. Een verdere schoolopleiding achtte mijn vader (die zelf timmerman was, red.) geheel overbodig, en de boeken die ik vroeg, onnodig.'

'In het tweede deel van zijn voordracht voor de vrijmetselaren geeft Dick Greiner zijn visie op de bouwkunde en bouwkunst: 'Bouwkunst mag niet op toevalligheden berusten, behept zijn van persoonlijke gevoelentjes, moet vrij zijn van de z.g. kortstondige tijdsinvloed.'

'Bouwkunst komt niet voort uit de wilsuiving van de massa. Elke uiting die zich scherp van het reeds bestaande afteekent, zal moeite hebben ingang bij de massa te vinden. Zij verzet zich tegen het "nieuwe" en zal zich slechts na verloop van jaren gewonnen geven. Als men bouwkunst gaat waarderen, komt dat niet uit begrip voort, maar alleen omdat men eraan gewend is geraakt, hetgeen onder verschillende omstandigheden meer of minder snel zal gaan.'

'Mijn wensch teekenaar te worden was de aanleiding tot een groot meningsverschil met mijn vader, ik heb doorgezet (1909) met het gevolg dat ik spoedig geheel voor mij zelf moest zorgen, hetgeen gelukte.'

Greiner als meubelontwerper

Ook als interieur- en meubelontwerper was Dick Greiner zeer productief. Ook voor het Amsterdams Muzieklyceum (1928, later Minervapaviljoen) aan het Albert Hahnplantsoen ontwierp hij het interieur, inclusief meubels in typisch Amsterdamse School-stijl. Op 18 mei 1969 leegde een brand het interieur van het Minervapaviljoen bijna volledig in de as. Slechts enkele tafels en stoelen overleefden de catastrofe, waaronder dit stoeltje met speciale schrijfleuning.

Een van de stoelen van Dick Greiner.
Particuliere collectie Mulder/Hooglugt.

Gouden jaren op de H.H.I.S

Ria Eeken-Byry, leerling van 1951 tot 1954

Ria Eeken-Byry is een van de vele duizenden meisjes die in de loop der jaren de achteringang van de Haarlemse Huishouden- en Industrieschool aan de Voorhelmstraat 25 zijn binnengegaan en zich in de kleedkamers op de begane grond in hun schooluniform staken. Vanaf haar veertiende had Ria er drie jaar lang les in vakken als koken, strijken, poetsen, huishoudkunde, hygiëne en kinderverzorging. Naast huishoudelijke vaardigheden, die haar meer dan vijftig jaar na dato nog altijd van pas komen, hield ze aan haar schooltijd een vriendinnenclub over die tientallen jaren standhield. Met haar fotoalbums in de aanslag blikt ze terug op haar tijd in wat nu De Greiner heet.

Voordat ze naar de Haarlemse Huishoud- en Industrieschool ging bezocht Ria twee jaar lang de katholieke huishoudschool aan de Voldersgracht, de voorloper van het latere Mons Aurea. 'Dat was niks voor mij, ik was veel te vrijgevochten,' verklaart ze de overstap van destijds. 'Bij een defilé van sportverenigingen langs het stadhuis, ik was toen twaalf, hadden wij van Concordia korte pofbroekjes aan. Dat was gesignaleerd en daar heb ik op school toen een hele hoop narigheid om gehad. Je mocht ook niet met een lange broek op school komen. Daarom ben ik toen naar die andere huishoudschool gegaan, waar ik drie jaar lang heel veel plezier heb gehad.'

Verzamelen

Voor Ria was het vanaf haar ouderlijk huis aan het Haarlemse Leidseplein destijd maar een klein stukje fietsen naar de school aan de Voorhelmstraat. Anderen kwamen van verder weg, tot Zandvoort en Aalsmeer aan toe. 'De school stond heel goed bekend,' herinnert ze zich. 'Het was vroeger ook een school voor rijke meisjes die er een vervolgopleiding deden, zoals kostuumnaaien. Dat waren wat je nu kakkers zou noemen. Die zagen ons, de gewone meisjes zeg maar, niet staan. Wij verzamelden ons 's ochtends altijd aan het begin van de Dreef. Daar had je zo'n

Ria Eeken-Byry achter de wastobbe

grote elektriciteitspaal staan. Als we er dan allemaal waren fietsten we door naar school.'

Lachen

'Op school hadden we het best gezellig. Er was wel strenge discipline, maar er werd ook veel gelachen. Wij waren ook wel doerakken in de klas, hoor. Jonge meiden bij elkaar, die thuis misschien een beetje een ander leven hadden. Op school leefde je je dan wel eens uit. Maar echt heibel was er geloof ik niet. Ik ben er denk ik één keer uitgestuurd. Dan kwam je op het strafbankje, bij de dirken. Zo noemden we de directrice en de adjunct-directrice. Naast hun kamer stond nog een ander bankje, met een tafeltje en een kapstok. Daar hadden zij hun jassen hangen. Daar werd nog wel eens iets uit gestolen. Dan lieten ze er iets kleins in zitten. Later hebben ze er iets met poeder in gedaan of zo, als een soort detectives. Die directrice en adjunct-directrice, juffrouw Van der Kuij en juffrouw Poldermans, woonden samen op het Lorentzplein. Daar werd wel eens over geroddeld. We zijn

Het strafbankje in de hal bij de directricekamer

jaren later, in 1989, nog met een heel stel bij hen op bezoek geweest in Maasdam. Dat was heel gezellig. Inmiddels zijn ze allebei overleden.'

Andere wereld

Praktijkervaring opdoen behoorde ook tot de assistentenopleiding die Ria aan de HHIS volgde. 'Dan werkte je een ochtend bij mensen thuis. Dat was niet altijd een succes. Ik was een tijdje bij een Indisch gezin en die knullen lagen allemaal op bed en kwamen er niet uit, terwijl ik die kamers moest doen. Ik heb ook nog in een hele grote villa aan het Spaarne gewerkt, bij de familie De Voogd. Dat was voor mij een hele andere wereld. 'Voor het vak kinderverzorging moest je naar een kindershuis. Bij mij was dat Groot Kijkduin in Zandvoort, dat ze later hebben afgebroken. Daar ging ik op de fiets heen, want geld voor de bus was er niet. Dat kindershuis was echt een ramp. Daar werkten allemaal van die gestresste meiden, die denk ik al tegen de dertig liepen en ongetrouwd waren of zo. Ik vond het vreselijk hoe ze die kinderen daar behandelden. "O, laat maar huilen," was het dan.'

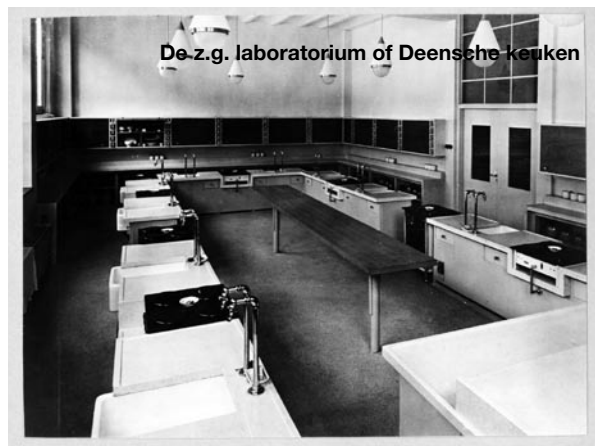
Lama

'Ook bij de kooklessen, van juffrouw Van Nuchteren, hebben we wat afgelachen. Wat we leerden was puur de Hollandse pot, dus geen Indisch koken of dat soort

dingen. Ik weet nog dat Lydia, die helaas ook overleden is, een keer gehakt maakte en daar nootmuskaat in deed. Nou, dat werd heel gek gevonden. Wat we maakten aten we niet zelf op. Mee naar huis nemen kon wel, maar daar moest je voor betalen en dat was er natuurlijk niet gauw bij. Het ging wel eens naar de leraressen die intern woonden. Daar maakten we ook wel de bedden voor op. De een wilde een lama, de andere een half lama. Dat is als je één kant van het laken niet instopt, maar teruglaat en mooi recht hangt. Zo doe ik het nog altijd. 'Die leraressenappartementen waren boven, aan de kant van de Bakkerstraat. Daar woonden leraressen die van ver kwamen. In een van die appartementen, van juffrouw Woldering geloof ik, van wie we les kregen in wassen en strijken, hing een naakt. Een naakte vrouw. Ook daar werd natuurlijk het nodige over gekletst.'

Onvoldoende

Minder leuke ervaringen waren er voor Ria ook aan de Voorhelmstraat. Het duurt heel even voor ze er eentje uit haar geheugen heeft opgediept, maar ruim een halve eeuw na het gebeurde klinkt bij de

De z.g. laboratorium of Deensche keuken

herinnering de verontwaardiging nog altijd door in haar stem. Het gebeurde in de naailes. Ria: 'Ik had een heel mooi bloesje gemaakt. De knoopsgaatjes, die ik op de hand had gemaakt, waren echt heel mooi en toch kreeg ik een vier! Dat is niet opwekkend en dat blijft je dus bij. Ik had het echt met toewijding gedaan. Het moest keurig en ik wilde zelf ook dat het heel netjes was, allemaal precies gelijk, en dan krijg ik een vier!' Na een korte stilte neemt ze alsnog op subtiele wijze revanche op haar naaijuffrouw als ze zegt: 'Maar ja, die naailessen waren natuurlijk ook niet zo veel. Ik heb het later overgedaan en mijn diploma's gehaald. Kostuumnaaien, patroontekenen, dat soort dingen. Daar heb ik nog altijd plezier van.'

Koesteren

Ria koestert de herinneringen aan haar tijd op de Haarlemse Huishoud- en Industrieschool nog altijd. Vijfenvijftig jaar na het behalen van haar diploma heeft ze nog steeds contact met een van haar leraressen, juffrouw Zwager. 'Na haar trouwen heette ze mevrouw Van Dorp Zwager. Ze gaf huishoudkunde. Dat was een leuk mens en dat is ze nog altijd. Ik heb haar laatst het nummer van de wijkkrant Rooskleurig gestuurd met foto's van de verbouwing van de school. Daar was ze heel blij mee.'

Als we voor een wat recentere foto de Greiner bezoeken staat er bij de ingang een bak met slooppuin, met bovenop een oude, nog volkomen gave gele baksteen. Een aandenken aan haar schooltijd dat Ria niet kan laten liggen en dat de achterbank van haar auto het Rozenprieel verlaat richting Waddenstraat.

Ria Eeken-Byry in de voormalige directricekamer met haar schoolfotoalbum

Michael Kolf terug naar de Greiner

Michael Kolf: 'Het gebouw heeft gewoon een supersfeer.'

Tot de ondernemingen die straks naar de door Ymere in zijn oude glorie herestelde Greiner terugkeren behoort ook grafisch ontwerper Michael Kolf. Met zijn bedrijf Picadia is hij net als veel anderen voor de duur van de restauratie neergestreken in het voormalige kantoor van de Belastingdienst aan de Surinameweg.

Michael Kolf, afkomstig uit Duitsland, studeerde in 1990 af aan de Rietveld-academie. Zijn afstudeerproject, met als thema de val van de Berlijnse muur, werd bekroond met een aantal geldprijzen. Hij stak het prijzengeld in de studio die hij samen met een medestudent in Amsterdam opzette en onder andere milieuorganisatie Greenpeace als klant had.

'Toen die samenwerking ophield ben ik van de ene op de andere dag naar Haarlem vertrokken,' vertelt Michael. In 1996 ben ik in de Greinerschool terechtgekomen. Midden tussen de kunstenaars en kleine bedrijven. Dat is me altijd goed bevallen.'

Lekkage

'Ook de sfeer die het gebouw zelf uitstraalde beviel me meteen,' kijkt Michael terug, 'maar na verloop van tijd werd de bouwkundige staat zo slecht dat je je bijna moest schamen om daar mensen te ontvangen. Op een gegeven moment kwam ik terug van vakantie en ontdekte ik dat door een lekkage de helft van mijn examenwerk verloren was gegaan. Alles in en aan het gebouw brokkelde af. De reparaties die werden uitgevoerd waren eigenlijk lapwerk. In de gang kwamen plafonds omlaag. De lage huur maakte wel iets goed natuurlijk, maar op een gegeven moment kon het zo niet langer.'

Licht en rust

Over de marktconforme huur die hij na een gewenningsperiode van vijf jaar zal moeten gaan betalen maakt Michael zich geen zorgen. 'Na die vijf jaar gaat het elk jaar omhoog, dus dat wordt pittig. Maar ik blijf altijd positief. We hebben jaren op die verbouwing zitten wachten en ik vind de Voorhelmstraat toch een stuk leuker dan waar we nu zitten.' Hij lacht. 'En het scheelt natuurlijk ook dat ik straks minder vierkante meters heb. Ik ga van 54 vierkante meter terug naar 39. Dat is voor mij genoeg. Het gebouw heeft gewoon een supersfeer. Met name het licht en de rust bevallen me. Daarom ben ik ook blij om terug te kunnen keren. Met een stel andere bedrijven zitten we straks bij elkaar. Ieder in zijn eigen ruimte, maar wel met een doorkijk en doorlopende vloer.'

Nieuwe Situatie Rijksmonument De Greiner

• 16 atelierruimtes	970 m ²	Aannemersbedrijf	Van Lith BV
• 21 kleinschalige bedrijfsruimtes	1160 m ²	Architectenbureau	J. van Stigt BV
• 4 maatschappelijke ruimtes	220 m ²	Constructeur	Van Rossum BV
• kinderdagverblijf en naschoolse opvang NOKIK	400m ²	Ontwerp buitenruimte	Paul van Beek Landschappen BNT
		Verhuur	Wagenhof bedrijfsmakelaars BV

Renovatie Greiner

De Greiner wordt momenteel geheel gerenoveerd. In dit rijksmonument komt na de renovatie een aantal van de kunstenaars en bedrijven terug. Daarnaast krijgt het gebouw een maatschappelijke bestemmingen, waaronder kinderdagverblijf Nokik

Gerard van Noort

Iedere buurt een icon. Ymere vindt het belangrijk dat inwoners trots zijn op hun stad, wijk en buurt. Het is een succesformule. Dit is voor Ymere het derde bedrijfsverzamelgebouw. In Amsterdam hebben we Het Sieraard voormalige Edelsmedenschool in de wijk De Baarsjes en de Timorschool in voor de Indische buurt. En nu als schitterende derde in de rij De Greiner in het Haarlemse Rozenprieel.

Gerrie Blok

'De herinrichting van de buitenruimte op het Voorhelplein is een prachtig voorbeeld van samenwerking tussen de Gemeente Haarlem en Ymere. Ymere betaalt het ontwerp, terwijl de Gemeente Haarlem de inspraak en de uitvoering van de werkzaamheden voor zijn rekening neemt.'

Gerard van Noort (in het midden) op de gerestaureerde zolderruimte van de oorspronkelijke oud-bouw aan de Schreevoogtstraat.

Gerrie Blok (tweede van rechts) krijgt een toelichting op het voorlopig ontwerp van Natascha van den Ban van het bureau Paul van Beek

Jan Nieuwenburg, wethouder ruimtelijke ontwikkeling en volkshuisvesting Haarlem

'Ik ben blij dat Ymere meer en meer betrokken raakt bij bijzondere monumentale gebouwen, zoals de Greiner. Voor de buurt is het gebouw een punt van herkenning. Goed ook, dat naast de ateliers voor kunstenaars, kleine creatieve bedrijfjes en een kinderdagverblijf hier straks een plek zullen vinden. Prachtig dat deze school nu een prima herbesteding heeft gekregen. Nog even... en van het voorjaar is ook het schoolplein klaar...'

Jan Nieuwenburg

Wandschilderingen

In de binnenkort weer in oude luister herstelde Greiner herinneren deze twee wandschilderingen aan de jaren die aan de restauratie voorafgingen. Ze zijn vervaardigd door beeldend kunstenaars Gijs Frieling en Suzanne de Wit. Samen met collega-kunstenaar en partner Jules Kockelkoren vormde Suzanne het bestuur van de stichting Vork '98, die zich jarenlang heeft ingespannen voor het behoud van de voormalige HHIS aan de Voorhelmstraat. Inmiddels hebben Jules en Suzanne besloten geen gebruik te maken van de mogelijkheid om naar de Greiner terug te keren.

Exhaustible 2 Niet onuitputtelijk (2007), wandschildering met vogelhuisje van milieuvriendelijk verduurzaamd pallet-hout en keramiek van Suzanne de Wit.

geraadpleegde literatuur: Haarlem Jaarboek 1989